

A SZENTEGYHÁZAK PATRÓNUSAI

Minden templomnak vagy kápolnának van egy védőszentje, patrónusa. A védőszent képe vagy szobra a legtöbb helyt a főoltáron van. Régebben szokás volt a templomot az alapítójáról vagy a tulajdonosáról is nevezni, de később ezeknek is a helyére szentek, angyalok, Mária, isteni személyek (Szentháromság), hittitkok (kegyelmi templomok), szent tárgyak (szent kereszt) kerültek. A III. századtól kezdve a vértanúkat is kezdték szentegyházak védőiként is tisztelni, a IV. századtól kezdve pedig a szenteket is szívesen választották patrónusnak. A szentek, angyalok és Mária a templom patrónusa (közbenjárója), a többi a szentegyházak címe lehetett. Ezért a patrocínium ünnepét megkülönböztették a templom tituláris (cím) ünnepétől, de az utóbbi alatt tágabb értelemben a patrocíniumot is értették.

Bánságban a patrónusok tiszteletében a történelmi korszakok tükröződnek, de a kontinuitás szellemében sok középkori patrónus megmaradt. Az egyházi latin nyelv s a pápai tizedjegyzék hatása alatt a középkori patrónusok neveit az irodalom latinul őrizte meg. E kor sajátos jelensége, hogy a szerzetesek sok helyt saját patrónusuk nevét adták a templomuknak.

A középkorban nagy súlyt fektettek a kézműiparra, ezért szívesen választották patrónusnak az egyes iparágak védőszentjeit (pl. Temesváron Szent Egyedet). A virágzó lovagkor is adott patrónusokat (pl. Szent Márton). A török veszedelem idején kezdték templom patrónusnak választani Mária nevét, a török háborúk idején a keresztények ugyanis Mária nevével indultak a harcba. Nagy szerepe volt ekkor a rózsafüzérnek is, ezért ebben az időben sok templom a rózsafüzér királynője címet vette fel. Az új telepések sok olyan patrónus tiszteletét hozták őshazájukból, akik az ottani bajokban (pestis) pártfogók voltak. Így lett Szent Rókusból, a pestis szentjéből, Szent Vendelből az állatok patrónusából templomi védőszent. Az első telepések nagy gondot fordítottak az állattenyésztésre, ezért új hazájukban is segítségül hívták Szent Vendelt.

A patrónusok részt vettek a falu kialakulásában is. A telepések sok esetben az új községnek is a patrónus nevét adták (Gellértfalva, Boldogfalva); ezzel az egyházi és polgári község szoros kapcsolatba került egymással. A patrónus neve a középkori faluban a hitélet, a vallási élet primátusát hangsúlyozta. Ha a harcokban a szentegyház elpusztult, vagy a falu helyet cserélt, ha a templomot újjá építették, vagy átalakították, a patrónus akkor is ugyanaz maradt. Ha mégis valamilyen oknál fogva patrónus csere történt, ez rendszerint valami egyéni iniciatívából fakadt. Lovrinban (Temes megye) pl. amikor Lithay Frigyes újjá alakította az 1785-ben épített és Szent Péter tiszteletére szentelt templomot, a régi patrónusok helyett fia védőszentjének nevére szentelte fel azt.

Hogy a patrónusok bánsági tiszteletét közelebbről megismerjük, tekintsük át forrásaim alapján az egykori csanádi egyházmegye bánsági részén a patrónusok egyházközségi eloszlását érdemleges sorrendjükben:

Szentháromság: Csákova (Trinitas debellator), Csóka, Szárafalva

Szentkereszt felmagasztalása: Homokrév (=Mokrin), Nemeskeresztúr

Jézus Szent Szíve: Komlós

Mária mennybemenetele: Besenyő; Havi Boldogasszony: Pádé;

Boldogságos Szűz Mária általános tisztelete: Boldog(asszony)falva (hol a község is róla neveztetett); Egyházaskér, Egres, Perjámos, Révkanizsa (=Törökkanizsa), Szanád, Szent Péter

Szent Péter: Kemece, Kisszentpéter, Lovrin, Nagyszentpéter, Pécska

Szent Mihály: Szentmihály

Szent Miklós: Akácsszentmiklós, Szárafalva

Szent György: Csanád, Perjámos, Temesvár

Szent Katalin: Temesvár

Szent Egyed: Temesvár

Szent Márton: Temesvár

Páduai Szent Antal: Lovrin

Nepomuki Szent János: Perjámos (az 1729-es szentté avatása óta)

Szent Klára: Klárafalva

Szent Elek: Akács

Szent István: Szaján (1083)

Szent László: Varjas (1192)

Mint jellemző tényt említsük meg a csanádi egyházmegye mintegy 300 patrónusának megoszlását gyakoriságuk szerint:

Boldogságos Szűz Mária patrocínium 81 (ebből 18 Mária mennybe felvételének, 13 a török időben keletkezett Mária nevének, 12 Kis Boldogasszonynak, 38 a többi ünnepének patrocíniuma);

Szenháromság titka 17;

Krisztus titkai 11;

Szent Kereszt Felmagasztalása 19;

Szent Család 1;

Angyalok 10;

Szent Péter 15;

Szent Anna 12;

Szent József 10;

Szent Vendel 10;

Nepomuki Szent János 8;

Páduai Szent Antal 8;

Szent Teréz 7;

Keresztelő Szent János 7;

Szent Rókus 6;

más patrónusok 66.

Érdekes szintetikus képet nyújt M. Lehmann a diakovári, pécsi, kalocsai, csanádi egyházmegyéből a törököktől elpusztított templomok patrónusairól.⁴⁵

⁴⁵ LEHMANN 1970, 1972. Figyelemre méltó, hogy T. Székely László nem említi a Szent Márton titulust, holott 14 templomot szenteltek tiszteletére. Ebből ma egy a Nagybecskereki Püspökség, 13 pedig a Temesvári Püspökség területére esik.